

*Карікова Н. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології та історії
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЛАНДШАФТУ ХАРКОВА ПІСЛЯРАДЯНСЬКОЇ ДОБИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню лінгвістичного ландшафту Харкова – одного з найбільших за площею і кількістю населення міст України. Увагу зосереджено на післярадянському періоді формування топонімічної мапи міста, тобто від серпня 1991 року, коли Україна проголосила про свою незалежність і почала відроджувати свою державність, і дотепер. Більш детально досліджено період від початку повномасштабної російсько-української війни, тобто від лютого 2022 року, і до сьогодні. Встановлено, що соціально-політичні події, які відбулися в країні за цей період, безумовно, віддзеркалилися на лінгвістичному ландшафті міста Харкова. Виокремлено три хвилі трансформації харківського топонімікону, дві з яких, наймасштабніші, пов'язані з ухваленням законів про декомунізацію і деколонізацію топоніміки (2015 і 2023 роки відповідно). Здійснено лексико-семантичний аналіз нових номінацій, визначено основні тематичні групи лексичних одиниць з урахуванням мотиваційних смислів. Названо функції, що їх виконує топонім як адресний знак мови, серед яких виокремлено провідну та супровідні функції, як-от: ідеологічну, меморіальну, культурно-просвітницьку, виховну й естетичну. Визначено, що серед нових урбанонімів переважають антропонімічні назви, що увічнюють пам'ять про видатних українців, серед яких є державники, представники науки, освіти, культури та мистецтва, а також воїни-захисники української державності. Виявлено, що вперше на топонімічній мапі міста з'явилися імена героїв, що загинули під час повномасштабної російсько-української війни. З'ясовано, що

топонімічні трансформації міста відбулися завдяки політичній волі керівництва країни, яке на законодавчому рівні шляхом ухвалення відповідних законів уможливило процес декомунізації та деколонізації топонімічної мапи України.

Ключові слова: лінгвістичний ландшафт, місто Харків, трансформація, топоніміка, урбанонім, декомунізація, деколонізація.

Постановка проблеми. Від серпня 1991 року Україна почала відновлювати свою державність, після того як на позачерговій сесії Верховної Ради УРСР було ухвалено Акт проголошення незалежності країни. За цей період Україна пережила дві революції: у 2004 році відбулася Помаранчева революція, а у 2014 – Революція Гідності. Від 2014 року наша держава боронить українські землі від російської окупації. За весь цей час у країні відбулися масштабні зміни, як у суспільно-політичній сфері, так і в економічній, медичній, освітній, судовій та ін. Трансформації заторкнули й таку важливу тему, як державна мовна політика, адже мова є вагомим інструментом консолідації будь-якої країни, головною ознакою її життєдіяльності й основним фактором національної геополітичної ідентичності держави. Саме тому історичним рішенням вважаємо ухвалення 25 квітня 2019 року Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який значно розширив статус державної мови в Україні, а також зобов'язав державних службовців, представників освіти, медицини, бізнесу та сфери послуг підтверджувати свій рівень володіння державною мовою.

Як відомо, у 2015 році п'ятий президент України Петро Порошенко підписав одразу 4 важливих закони про декомунізацію, один з яких – «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» – уможливив ґрунтовну трансформацію топонімічної мапи України.

У травні 2023 р. Верховна Рада України ухвалила не менш важливий Закон «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», який став потужним рушієм змін топонімікону всієї країни.

Усі ці події так чи так віддзеркалилися на лінгвістичному ландшафті кожного українського населеного пункту, незалежно від кількості його мешканців. Не став винятком і Харків – місто-мільйонник, де топонімічні трансформації стали особливо помітними й відчутними у зв'язку з початком повномасштабної російсько-української війни. Уважаємо, що цей процес вимагає ґрунтовних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виокремлене питання висвітлено в багатьох наукових працях таких українських учених, як Муромцев І., Мацюк Г., Підгородецька І., Герман Л., Тихоненко О., Белей Л., Удовенко Л., Черничко С, Газдаг В., Берегсасі А., проте поки що бракує розвідки, де досліджувався б лінгвістичний ландшафт прифронтового міста-мільйонника Східної України в період повномасштабної російсько-української війни. Ця стаття є спробою заповнити, принаймні частково, цю лакуну.

Мета розвідки – дослідити, як змінився лінгвістичний ландшафт міста Харкова за післярадянський період, зокрема під час повномасштабної російсько-української війни, що розпочалася 24 лютого 2022 року й триває дотепер.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід зазначити, що на сьогодні у вітчизняній лінгвістичній науці наявна невизначеність щодо використання терміносполуки на позначення такого мовного явища, як видимість мови/мов у публічних та/або комерційних знаках на якійсь певній території [див.: 1, с. 36-37]. І якщо українські науковці надають перевагу використанню терміносполуки *мовний ландшафт* (переклад з англ. *linguistic landscape*), розуміючи під цим перелік мов, що вживаються в певній країні, або державне маркування топонімів, або окреслення різномірних мовних явищ на певній території [1, с. 36-37], то зарубіжні мовознавці воліють уживати терміносполуку *лінгвістичний ландшафт*, який потрактовують як використання мови в її письмовій формі у публічній сфері, тобто це всі мовні маркери, що служать для оприявнення суспільної сфери [див.: 2]. Саме цією, другою, терміносполукою ми й будемо послуговуватися у своїй розвідці.

Відомо, що топонім, як адресний знак мови, здатний виконувати різні функції. Ми виокремлюємо провідну функцію – це номінативна, і супровідні функції: інформаційну, коли назва надає певну інформацію про характер або функцію названого об'єкта; естетичну, коли назва викликає позитивні емоції чи асоціації у мешканців міста; ідеологічну, коли назва відображає панівну в тому чи тому суспільстві політичну ідеологію; меморіальну, коли назва-присвята є вшануванням пам'яті видатних діячів науки та культури; культурно-просвітницьку, чия назва покликана вплинути на культурний та освітній рівні містян; виховну, коли назва має сприяти формуванню високих моральних цінностей у людини.

Фахівці з історії Савченко Л. й Тахтаулова М., які дослідили топонімічну мапу Харкова від часів його заснування й до 2015 року, виокремили три періоди формування топонімічної мережі міста:

1 період – *імперський*, часові межі якого вони окреслили сер. XVII ст. (від загальноприйнятої дати заснування Харкова – 1654 р.) – до 1919 р., коли радянська влада почала масові перейменування внутрішньоміських об'єктів;

2 період – *радянський*, часові межі якого припадають на 1919 р. і до 1989 р. Як зазначили дослідники, «саме в 1989 р. розпочався процес топонімічних трансформацій, пов'язаних із вивільненням топонімічного простору Харкова від радянських ідеологічних назв» [3, с.125];

3 період – *сучасний*, від 1989 р. і до 2015 р., коли було ухвалено Закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», що зумовило чергову масштабну трансформацію урбанонімічного простору Харкова.

Запропонована фахівцями періодизація дозволяє нам визначити три ґрунтовні хвилі трансформації харківської топоніміки, що були зумовлені тими чи тими історичними подіями й подальшими суспільно-політичними змінами в житті цілого міста й кожного містянина в ньому.

Більш логічною, на нашу думку, є періодизація формування топонімічної мапи Харкова, запропонована харківськими мовознавцями Герман Л.,

Підгородецькою І. й Тихоненко О. На противагу Савченку й Тахтауловій, вони виокремили чотири періоди, дещо змінивши часові проміжки кожного з них:

1 – *доімперський*: період від 1654 року, коли Харків було засновано як військове укріплення й до перетворення його на губернське місто. У цей період номінації міських об'єктів не відзначалися системністю та врегульованістю;

2 – *імперський*: кінець XVII ст. і до 1917 р., коли Харків став великим адміністративним, торговельно-ремісничим і культурним центром Слобідської губернії у складі Російської імперії. Цей період позначився на мовному ландшафті міста виникненням окремих ідеологічно маркованих найменувань;

3 – *радянський*: 1917 р. – 1991 р. Від початку революції 1917 р. і майже до кінця 1919 р. політична влада в місті змінювалася кілька разів, але в грудні 1919 р. Харків захопили більшовики й він став радянською столицею УРСР. Ця подія започаткувала масові перейменування тодішніх урбанонімів на нові назви, покликані затверджувати ідеї соціалізму й комунізму та формувати нову громадянську свідомість населення;

4 – *сучасний*, або період незалежності: від 1991 р. і дотепер. Прийняття низки законів, зокрема закону від 2015 р. про декомунізацію топоніміки, «зумовили чергову ґрунтовну трансформацію урбанонімії Харкова» [4, с. 48].

Отже, у пропонованій розвідці ми зосередили увагу на *сучасному*, як його назвали дослідники, періоді формування топонімічної мапи міста, умовно розподіливши його на три етапи, відповідно до тих історичних подій, які викликали чергову трансформацію харківської топоніміки:

- від серпня 1991 р. і до травня 2015 р.;
- від травня 2015 р. і до лютого 2022 року;
- від лютого 2022 року й дотепер.

Найбільше нас буде цікавити третій етап, часові межі якого окреслюємо лютим 2022 року, коли Російська Федерація розпочала повномасштабну війну проти України, і дотепер.

Перший етап, тобто від серпня 1991 р. і до травня 2015 р., характеризується незначною активністю щодо змін топонімікону тогочасного Харкова, що

пов'язано, очевидно, з проросійськи налаштованою тодішньою міською владою на чолі з Геннадієм Кернесом. На підтвердження своєї думки наводимо цитату з мовознавчої праці харківського вченого Муромцева І., який у 1999 році писав: «Комуністичний псевдоінтернаціоналізм, за яким приховується відверта українофобія частини депутатів міськради (для порівняння згадаймо більш продуктивну діяльність Львівської та ряду інших міськрад і топонімічних комісій України), гальмує повернення топонімії Харкова її первісного українського національного обличчя – у крайньому разі погоджуються на відновлення назв XIX ст. проросійської монархічної орієнтації не на Україну, а на «ЮГ Росии» [5, с. 132]. Якщо перейменування внутрішньоміських об'єктів і відбувалося, то воно майже ніяк не позначилося на лінгвістичному ландшафті тогочасного мегаполісу. Як зазначили харківські науковці, у лютому 2015 року топонімічна мапа міста все ще зберігала понад 72% назв, що були пов'язані з радянським минулим нашої країни [3, с.130].

Підписання в травні 2015 року Закону «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» спричинило другу хвилю трансформації топонімічного простору міста. За цей період, тобто від травня 2015 р. і до лютого 2022 року, у Харкові було змінено майже три сотні топонімів, що залишилися нам як комуністичний спадок від Радянського Союзу» [див.: 6]. Саме тоді в місті з'явилися годоніми¹ на честь видатних українських письменників, артистів, дизайнерів, архітекторів, як-от: *Леся Сердюка, Василя Стуса, Євгена Плужника, Пестрікова, Володимира Сосюри, Стельмаха, Івана Багряного, Юрія Лавріненка, Миколи Манойла, Варвари Каринської, Павла Альошина, Олексія Душкіна* та ін. Окрім того, ціла низка міських об'єктів отримала нові назви, що були пов'язані з іменами знаних українських учених, які жили та/або працювали в Харкові, наприклад: *Срезневського, Багалія, Семена Кузнеця, Михайлика,*

¹ Ідучи за харківськими мовознавцями, годонім потрактуємо як «власні назви лінійних топографічних об'єктів урбанонімного простору, а саме: вулиць, проспектів, бульварів, провулків, набережних, проїздів, узвозів» [4, с. 48].

Осиповського, Драгоманова, Льва Ландау, Костянтина Калініна, Любові Малої, Академіка Погорєлова, Шалімова, Шевельова, Юрія Кнорозова та ін.

Показово, що тодішнє місцеве самоврядування, як і раніше, не демонструвало бажання підтримати національно-патріотичний дух активної частини місцевої громадськості, яка пропонувала докорінно змінити зрадянзований ландшафт міста, а навпаки, намагалось законсервувати вже наявний топонімічний простір Харкова, лише імітуючи процес перейменування урбанонімів. Протистояння спостерігалось й між представниками міського самоврядування й очільниками обласної адміністрації. Ось як про це згадує харківська історикиня Тахтаулова М.: «Аналіз здійснених перейменувань засвідчив різні підходи у формуванні урбанонімічного середовища Харкова. Якщо міське самоврядування схиялось до збереження наявних назв, а де неможливо було уникнути перейменувань, віддавали перевагу нейтральним назвам, то в обласній адміністрації ставку зробили на національно-патріотичний дискурс, додавши у міський топонімічний простір імена героїв АТО, Небесної Сотні, борців за українську державність у XX столітті, символічні назви, що до певної міри гармонізувало топонімічний простір міста» [7, с.149].

Третя хвиля масштабних перейменувань об'єктів міської топоніміки пов'язана з ухваленням уже згаданого Закону «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», який було підписано через 14 місяців після початку повномасштабної російсько-української війни.

Слід зазначити, що вже в перші дні війни Харків зазнав великих руйнувань: були пошкоджені десятки освітніх, наукових та культурних закладів мегаполісу². За перші 7 днів війни сотні харків'ян частково або зовсім втратили свої домівки, багатьох містян було поранено або навіть убито.

Відтоді як закон про деколонізацію топонімії набув чинності, у Харкові було змінено 564 назви внутрішньоміських об'єктів [див.: 6]. Лексико-

² До 22 лютого 2024 року в Харкові нараховувалося 80 бібліотек, 60 науково-дослідних інститутів, 45 вишів, 8 музеїв, 1 міська картинна галерея, 7 державних театрів і кілька десятків недержавних, а також виставкові зали та сучасні офісні простори [див.: 8].

семантичний аналіз дозволив виокремити певні групи, що складаються з нових номінацій, а також визначити супровідні функції цих топонімів (бо їхня провідна функція – адресна). Отже, найбільшу кількість урбанонімів (50 %) становлять об'єкти, переназвані на честь відомих українських діячів культури та мистецтва доби XVIII-XX ст. і до сьогодні, наприклад: *Григорія Сковороди, Метлинського, Олени Пчілки, Карпенка-Карого, Павла Чубинського, Леся Курбаса, Миколи Хвильового, Петра Франка, Леонтовича, Євгена Чикаленка, Миколи Зерова, Малевича, Отамановського, Марії Заньковецької, Тобілевичів, Леоніда Глібова, Сергія Єфремова, Володимира Сосюри, Академіка Померанчука, Мирослава Скорика, Володимира Івасюка, Максима Рильського, Михайла Вербицького, Євгена Гребінки, Олександра Олеся, Надії Суровцевої, Всеволода Нестайка, Михайла Бойчука, Володимира Татліна, Володимира Вакуленка* та ін. Усі вони є відонімними назвами, тобто такими, що утворені від власних назв. Функції, що їх мають виконувати нові номінації, – це ідеологічна, меморіальна, культурно-просвітницька та виховна.

Другу за чисельністю групу топонімів (32,4 %) складають назви внутрішньоміських об'єктів, що були перейменовані на честь героїв російсько-української війни, починаючи від 2014 року, коли російські війська окупували частину Донецької та Луганської областей України, а також півострів Крим. Серед цих топонімів 36 названі іменами загиблих героїв повномасштабної російсько-української війни, які народилися та/або вчилися в Харкові або захищали Харківщину, починаючи від лютого 2022 року: *Сергія Пархоменка, Глісада Джуса, Олександра Чабана, Всеволода Татькова, Антона Дербілова, Яни Червоної, Дмитра Коцюбайла, Георгія Тарасенка, Олега Громадського, Дмитра Шаповала, Сергія Пономаренка, Братів Гипиків, Олега Гуцола, Сергія Барсукова, Ігоря Остаповича* та ін. Прикметно, що ці антропонімічні назви почали з'являтися на топонімічній мапі міста всього через рік від початку повномасштабної війни після численних звернень громадських організацій до представників міської ради. Нові назви покликані виконувати насамперед

меморіальну та ідеологічну функції, а також не менш важливі культурно-просвітницьку та виховну функції.

Третю групу топонімів (5,6 %) репрезентують діячі козащини, як-от: *Максима Кривоноса, Гетьмана Полуботка, Івана Богуна, Вільного Козацтва, Козацької Слави, Сотника Костюченка, Полковницький, Хортицька, Лицарська, Реєстровців, Івана Виговського, Пилипа Орлика, Запорожців, Курінний* та ін. Ці відонімні та відапелятивні назви, а також змішані урбаноніми мають виконувати ідеологічну, меморіальну, культурно-просвітницьку й виховну функції.

Прикметно, що повномасштабна війна посприяла поступовому зникненню з топонімікону Харкова імені російського поета Олександра Пушкіна³. Так, у січні 2024 року одна з центральних вулиць міста – *вулиця Пушкінська* – була перейменована на честь видатного українського філософа, поета й педагога Григорія Сковороди. У квітні 2024 року змінив свою назву й *Пушкінський в'їзд*, якому повернули його історичну назву – *Німецький в'їзд*. Тоді ж таки переназвали й станцію Харківського метрополітену: *Ярослава Мудрого* замість *Пушкінська*.

Лінгвістичний ландшафт прифронтового міста збагатився урбанонімами на честь зарубіжних країн та міст, які підтримали українців під час повномасштабної війни, наприклад: *Англійський, Британська, Шотландський, Канадська, Іспанська, Барселонський, Португальський, Мадридський, Норвезька, Хорватський, Чеська, Празький, Естонська, Таллінський, Гаазький, Нюрнберзька, Порту* та ін. Знаково, що ці країни й сьогодні продовжують надавати всеохопну допомогу нашій державі.

Іще одну групу годонімів складають нові назви внутрішньоміських об'єктів, що покликані нагадувати про місця, де сталися пам'ятні або трагічні події

³ Показово, що 18 березня, тобто на 23-ий день повномасштабної війни, творчий колектив Харківського академічного російського драматичного театру ім. О. С. Пушкіна звернувся до місцевої влади з вимогою прибрати з назви їхнього культурного закладу ім'я російського поета і згадку про країну-агресорку. Заклад було названо так іще в 1949 році з нагоди 150-річчя від дня народження класика російської літератури. Проте місцева влада на різних рівнях блокувала перейменування цього культурного об'єкта. І лише після публічного звернення харківських активістів до президента України Володимира Зеленського депутати Харківської обласної ради все ж таки перейменували театр, прибравши лексеми «російський» та «Пушкін» з його назви. Це сталося 24 грудня 2022 року, тобто після 10 місяців повномасштабної війни [див.: 9].

російсько-української війни, а також назви на честь українських військових підрозділів, як-от: *Ірпінська, Гостомельська, Бучанський, Авдіївський, Бахмутська Соледарський, Вугледарський, Волноваська, Холодноярська, Червоної Калини, 92 бригади, Бригади Хартія* та ін.

Окрему групу, хоч і малочисельну, проте дуже важливу, становлять годоніми, що віддзеркалюють нові цінності мешканців прифронтового міста під час повномасштабної російсько-української війни, наприклад: *Героїв Харкова, Героїв Рятувальників, Вартових Неба, Тероборонівська, Нескорених, Героїчний, Єдності, Соборності України, Державна, Європейська* тощо.

Логічним вважаємо рішення повернути багатьом внутрішньоміським об'єктам унікальні історичні назви, наприклад: *Глагольівський, Михайличенківський, Пирятинська, Капусник, Коханки, Замостянська, Іподрому, Косолапівська, Вознесенська, Оборонний Вал, Ханченківська, Дігтярна, Німецька, Шпигелівська, Молдавський, Анютинська, Зброярська, Горбачівська, Скрипниківський* та ін.

Слід зазначити, що лінгвістичний ландшафт міста зазнає змін і сьогодні, адже війна триває й досі. У лютому 2025 р. годонім *Серпова* отримав нову назву – *Спецпідрозділу «Кракен»*, на честь бійців, які звільняли територію Харківщини під час контрнаступу у 2022 році [див.: 10]. А в липні 2025 р. у Харкові з'явилися ще два нові годоніми: *Максима Устименка й алея Мунфіша*. У такий спосіб харків'яни вшановують пам'ять про двох загиблих льотчиків – Максима Устименка й Олексія Меся, із позивним *Мунфіш*, які віддали свої життя заради захисту мешканців міста.

Отже, проаналізований матеріал дає змогу зробити кілька важливих **висновків**: упродовж сучасного періоду існування топонімічної мапи Харкова її лінгвістичний ландшафт зазнав докорінних змін. Каталізатором цих трансформацій стали певні історичні події, що відбувалися як усередині країни, так і поза її межами. Наймасштабніші хвилі оновлення харківського топонімікону припали на 2015-2016 рр. та 2023-2024 рр., що пов'язано з ухваленням законів про декомунізацію та деколонізацію топонімічного простору України. Найбільшу

кількість внутрішньоміських об'єктів Харкова перейменували саме під час повномасштабної російсько-української війни: на сьогодні маємо 564 нові урбаноніми. Найчисельнішими виявилися дві групи перейменувань: перша – годоніми на честь видатних українських діячів культури та мистецтва (50 %); друга – урбаноніми, присвячені героям російсько-української війни, починаючи від 2014 року і до сьогодні (32,4 %). Оновлена топоніміка міста засвідчує, що харків'яни нарешті визначилися з власною ідентичністю, переосмислили тривалу залежність від імперської загарбницької політики Росії, усвідомили важливість збереження й розвитку національної культури, мови й традицій, а також – національної пам'яті, адже називаючи сьогодні харківські вулиці, проспекти та площі іменами своїх полеглих воїнів, містяни в такий спосіб віддають шану справжнім патріотам української держави. **Перспективним** уявляється **подальше дослідження** трансформацій лінгвістичного ландшафту Харкова.

Література:

1. Белей Л. Соціолінгвістичне висвітлення терміна “мовний ландшафт”. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Ужгород: Говерла, 2010. Вип. 23. С. 36–40.
2. Белей Л. Українська мова на початку XXI ст.: Параметризація соціально-лінгвістичних змін. Київ: Люта справа, 2019. 208 с.
3. Савченко Л., Тахтаулова М. Базові характеристики комплексного історичного дослідження топоніміки українського міста (на прикладі Харкова). *Місто: історія, культура, суспільство*. 2019, № 1(6). С. 121-133.
4. Герман Л., Підгородецька І., Тихоненко О. Основні етапи становлення мовного ландшафту Харкова на тлі соціально-політичних змін. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020, вип. 28, том 1. С.46-54.
5. Муромцев І. Про функції топонімів і місцевої комісії. *Вісник Харківського університету*. 1999, № 426. С. 127-133.
6. Вулиці Харкова. Вікіпедія. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%83%D0%BB%D0%B8%D1%86%D1%96_%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0 (дата звернення - 11.07.2025).
7. Тахтаулова М. Харківська топоніміка: етапи декомунізації. *Місто: історія, культура, суспільство*. 2017, № 1(2), стор.149.

8. Харків. Вікіпедія. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D0%BA%D1%96%D0%B2>.
9. Депутати Харківської облради перейменували російський драматичний театр імені Пушкіна. URL : <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/harkivskiy-akademichniy-rosiyskiy-dramatichniy-teatr-imeni-pushkina-pereymenuvali-novini-ukrajini-50293144.html> (дата звернення - 11.07.2025).
10. У Харкові на честь спецпідрозділу «Кракен» перейменували вулицю URL : <https://mediaport.ua/u-kharkovi-na-chest-spetspidrozdlu-kraken-pereymenuvaly-vulytsiu/> (дата звернення - 11.07.2025).

Karikova N. The Transformation of Kharkiv's Linguistic Landscape in the Post-Soviet Era

Summary. The article examines the linguistic landscape of Kharkiv, one of the largest Ukrainian cities both in terms of territory and population. The analysis focuses on the post-Soviet stage in the development of the city's toponymic map, beginning in August 1991, when Ukraine proclaimed its independence and embarked on the process of statehood revival, and continuing up to the present day. Special attention is devoted to the period since February 2022, when the full-scale Russian-Ukrainian war began. The study establishes that the socio-political events of this period have had a profound impact on the linguistic landscape of Kharkiv. Three waves of transformation of the city's toponymic repertoire are identified, two of which – the most extensive – are associated with the adoption of the laws on the decommunization (2015) and decolonization (2023) of toponymy. A lexico-semantic analysis of new nominations is conducted, and the principal thematic groups of lexical units are classified with consideration of their underlying motivational meanings. The article outlines the functions performed by toponyms as address markers of language, distinguishing between the primary and accompanying functions, including ideological, memorial, cultural-educational and aesthetic ones. It is demonstrated that the majority of new urbanonyms are anthroponyms commemorating prominent Ukrainians – statesmen, scholars, educators, cultural and artistic figures, as well as soldiers who defended Ukrainian statehood. Notably, for the first time in the city's history, the toponymic map now includes names of heroes who perished in the course of the full-scale Russian-Ukrainian war. The findings indicate that the toponymic transformations of Kharkiv became possible owing to the political will of the national leadership, which, by adopting the relevant legislation, enabled the processes of decommunization and decolonization of Ukraine's toponymic landscape.

Keywords: linguistic landscape, Kharkiv, transformation, toponymy, urbanonym, decommunization, decolonization.